

Om «atferdsterapi» og tannpuss

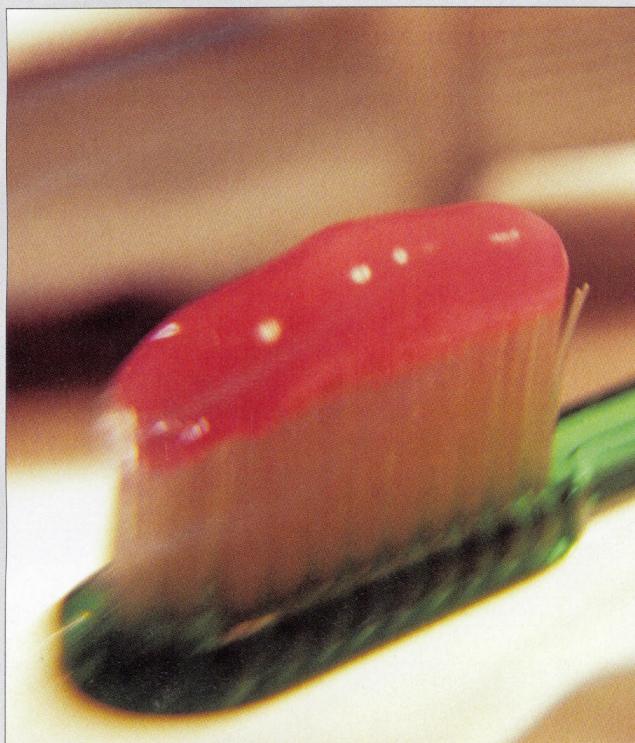
Thomas Owren
ønsker å sette begrepet atferdsanalyse på plass, og parkere det avfledige atferdstterapi-begrepet.
Han påpeker at analysemetoden gir rike muligheter til å lære av brukerne hvordan de vil ha det.

Jeg synes nok den fortsatte bruken av begrepet «atferdsterapi» gir den pågående debatten et noe utdatert preg. I mine ører sier også det noe om en del kritikeres kjennskap til moderne atfersanalyse.

Jeg er vernepleier. Mitt arbeidsfelt er tjenesteyting til mennesker med utviklingshemming eller autisme. Mange av dem jeg yter tjenester har utfordrende atferd. Noen i omfattende grad. Ett av mine faglige hovedfokus har dermed i en årekke vært forebygging av utfordrende atferd.

En liten trosbekjennelse er på sin plass: Jeg tror vår atferd i stor grad utvikles i samspill med omgivelsene. At vi til enhver tid over gjensidig påvirkning på hverandres atferd. At våre handlingsvalg står i nært forbindelse med både våre tidligere erfaringer, og trekk ved den spesifikke situasjon vi befinner oss i. Og at atferd som opptrer over tid har en funksjon.

Mye av våre tjenestemottakers utfordrende atferd skjer i samhandling med oss. Vårt sterkeste kort er ofte å tilrettelegge og koordinere vår at-

ferd, for derigjennom å påvirke deres. Mange mennesker med utviklingshemming vil aldri kunne få reell innflytelse i egen hverdag uten «kunstig» tilrettelegging. Vi mennesker utover generelt vår kommunikasjon og påvirkning med de midler vi har til rådighet. Fungerer våre tjenestemottakers hverdag slik at de må slå for å bli hørt, bør det heller ikke forundre noen at de gjør det.

En tjenestemottaker – «Ole» – slår meg mens jeg pusser tennene hans. Hvorfor? Jeg kan ikke spørre ham, for han kan ikke snakke. Er han ond? Kanskje han «bare er slik»? Et det et uttrykk for indre spenning og uro? Et varsel om at han trenger aromaterapi? Vel, slik tenker ikke jeg. Jeg velger å tro at atferden «slå» har en funksjon for Ole i denne situasjonen, siden den ofte forekommer. Kanskje får jeg en idé om at han slår for å bli ferdig med denne hersens

pussingen? Da vil jeg nok ønske å tilrettelegge tannpussen så han kan avslutte den på annet vis. Helst på en måte som er god for meg også. Kanskje kan vi avtale, alle vi som pusser Oles tenner, at hvis han grynter (noe han ofte gjør like før han slår) så tar vi noen sekunders pause. Så spør vi om han er klar til å fortsette. Oppfatter vi at han bekrefter, fortsetter vi. Oppfatter vi ingen bekreftelse, avslutter vi. Og hvis Ole på denne måten har «pauset» oss tre ganger, avslutter vi også. Da har vi gjennom enkel tilrettelegging gitt Ole kontroll over oss med et annet virkemiddel enn «slå». Har vi gjettet riktig, vil vi kanskje se «slå» gradvis forsvinne fra tannpussen. Kanskje Ole til og med i tilkommende grad lar oss pusse ferdig? Har det ingen av disse effektene, må vi lete videre etter andre mulige funksjoner «slå» kan ha.

Hvilken reaksjon og kon-

sekvens Ole får når han slår, synes jeg er mindre interessant. I mine øyne blir det viktigste at situasjonen håndteres på en måte som ivaretar alle parters sikkerhet og verdighet. Ole er en voksen mann som bor i egen leilighet. Vår oppgave er ikke å oppdra ham. Vår oppgave er å tilrettelegge for en hverdag han kan fungere godt i, og hvor det synes godt for ham å leve.

Forestillingen om at atfersanalytisk tilnærming er lik manipulerende regulering av andres atferd gjennom straffende og belønnende konsekvenser, vitner om en begrenset og unyansert forståelse som slett ikke tar høyde for at også atfersanalysen har vært i utvikling de siste 40 årene. For meg er det atfersanalytiske perspektivet, interessen for sekvens og sammenhenger, og det evige blikket på hvilke reaksjoner mine handlinger førårsaker, grunnleggende forutsetninger i arbeidet med å tilrettelegge en hverdag som ivaretar Oles verdighet og mestring. Ole er en meget kommunikasjonssvak person. I møte med oss vil han alltid være den svake part. En tjenestemottaker som i sin hverdag er avhengig av omfattende bistand fra mange, er også prisgitt deres evne og vilje til å tilrettelegge og koordinere sitt daglige arbeid, og imøtekommence på det kognitive nivå hvor tjenestemottaker faktisk er. Å legge til rette for mer hensiktsmessige måter Ole kan påvirke meg på, vil for meg alltid være noe av det ypperste jeg kan vise ham av respekt.

Thomas Owren,
 miljøterapeut og faglig
 veileder, Åsane Bydel, Bergen
 Kommune